

ISBN: 978-625-6879-53-9
DOI: 10.5281/ZENODO.10867291

7TH INTERNATIONAL "ARTEMIS" CONGRESS ON HEALTH AND SPORT SCIENCES

PHILIPPINES, ROMANIA, NORTH MACEDONIA,
POLAND, NABIMIA, INDIA, MAURITIUS, NIGERIA,
UZBEKISTAN, AZERBAIJAN, PAKISTAN, LITHUANIA,
SOUTH AFRICA, SPAIN, ALGERIA

EDITORS
PROF. DR. PAPTATYA KARAKURT
ASSOC. PROF. DR. AYSEL KIZILKAYA NAMLI

7TH INTERNATIONAL "ARTEMIS" CONGRESS ON HEALTH AND SPORT SCIENCES

IRAQ, TURKIYE, POLAND, AZERBAIJAN, UKRAINE,
PAKISTAN, SPAIN, ROMANIA, INDIA, PHILIPPINES, NORTH
MACEDONIA, MOROCCO, NIGERIA, LITHUANIA
MAURITIUS, UZBEKISTAN, SOUTH AFRICA

MARCH 26-27, 2024
(ONLINE & FACE TO FACE PARTICIPATION)
ISBN: 978-625-6879-53-9
DOI: 10.5281/zenodo.10867291

EDITORS
PROF. DR. PAPATYA KARAKURT
ASSOC. PROF. DR. AYSEL KIZILKAYA NAMLI

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE 2024©

TURKEY, USA
TR: +90543 671 0123 GR: +491774586777

7th INTERNATIONAL ARTEMIS CONGRESS ON HEALTH AND SPORTS SCIENCES

MARCH 26-27, 2024

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION

ZOOM & IZMIR, TURKIYE

CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Prof. Dr. Papatya KARAKURT
Assoc. Prof. Dr. Aysel KIZILKAYA NAMLI

BZT AKADEMi YAYINEVi®

TÜRKIYE, GERMANY

TR: +90543 671 0123 GR: +491774586777

artemiscongress@gmail.com

<https://www.artemiscongress.com/>

All rights reserved

BZT AKADEMi YAYINEVi®

BZT ACADEMY PUBLISHING HOUSE

Publishing Date: 30.03.2024

ISBN: 978-625-6879-53-9

DOI: 10.5281/zenodo.10867291

centrul medical
aide sante

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

BIOTECMED
Estructura de Recerca Interdisciplinària
en Biotecnologia i Biomedicina

CONGRESS ID

CONGRESS NAME

7TH INTERNATIONAL ARTEMIS CONGRESS ON HEALTH AND SPORTS SCIENCES

DATE AND VENUE

MARCH 26-27, 2024

*ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION (IZMIR, TÜRKİYE)
(FROM 15 DIFFERENT COUNTRIES)*

*PHILIPPINES, ROMANIA, NORTH MACEDONIA, POLAND, NABIMIA, INDIA, MAURITIUS, NIGERIA, UZBEKISTAN, AZERBAIJAN,
PAKISTAN, LITHUANIA, SOUTH AFRICA, SPAIN, ALGERIA*

ORGANIZERS & PARTICIPANT INSTITUTIONS

BZT Turan Academy, Türkiye
Mindanao University, Portugal
Deniplant-Aide Sante Medical Center, Romania
Azerbaijan Medicine University, Azerbaijan
Valencia University, BIOTECMED, Spain
The Global Society for Philippine Nurse Researchers, Inc. (GSPNRI), Philippines

Presidents of Organization Committee

Prof. Dr. Papatya KARAKURT
Assoc. Prof. Dr. Aysel KIZILKAYA NAMLI

President of Scientific Committee

Prof. Dr. Aysel KIZILKAYA NAMLI
Assoc. Prof. Meryem FIRAT

President of Coordinators' / General Coordinator

Dr. Farahila BABAYEVA-SHUKUROVA

ACCEPTED PAPERS

61 Turkish Participants
76 Foreign Participants
%56 Foreign Participant Rate
%44 Turkish Participant Rate

REFUSED PAPERS

2 Foreign Participants

EVALUATION PROCESS

All Submissions Have Passed a Double-Blind Referee Evaluation Process
All Responsibility for the Works Belongs to the Author

BZT TURAN
ACADEMY

BİLİM & ORGANİZASYON KURULU

SAĞLIK VE SPOR BİLİMLERİ

**Prof. Dr. Paul
ZÖLLNER**

Duisburg-Essen
University, GERMANY

**Prof. Dr. Indrajit
BANERJEE**

SSR Medical College,
Mauritius

**Assoc. Prof.
Dr. Yueqi
ZHANG**

Purdue University
Northwest, China

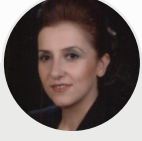
**Prof. Dr.
Nazan
AKTAŞ**

Selçuk University, Turkey

**Prof. Dr.
Papatya
KARAKURT**

Erzincan Binali Yıldırım
University, Turkey

**Assoc.
Prof. Dr.
Nuray DEMİR**

Ataturk University, Turkey.

**Assoc. Prof.
Dr. Özüm
ERKİN
GEYİKTEPE**

İzmir Democracy
University, TURKEY

**Assoc. Prof.
Dr. Aysel
KIZILKAYA
NAMLI**

Fırat University, TURKEY

**Assoc. Prof. Dr.
P. Sivasakthivelan**

Annamalai University, India

**Assoc. Prof.
Dr. Mehtap
KAVURMACI**

Ataturk University, Turkey

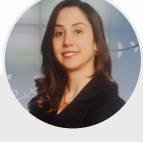
More information: www.bztturanacademy.com | +90 543 671 0123

BZT TURAN
ACADEMY

BİLİM & ORGANİZASYON KURULU

SAĞLIK VE SPOR BİLİMLERİ

**Assoc. Prof. Dr.
Meryem FIRAT**

Erzincan Binali Yıldırım
University, Turkey

**Assoc
Prof. Dr. Gülenam
HAKVERDİOĞLU
YÖNT**

Tınaztepe University,
Turkey

**Dr. Genc
DEMJAHA**

Demjaha Dent, Kosovo

**Dr. Nora
DEMJAHA**

Demjaha Dent, Kosovo

**Dr. Esra
KÜRKCÜ
AKGÖNÜL**

Dokuz Eylül University,
Türkiye

**Dr. Martin
KANEV**

TUSEB, Covid-19 Center:
Specialist Biologist, Turkey

**Dr. Mario
JACKSON**

United Nations, United
Health Group, Jordan

**Dr. Rina
DEMJAHA**

Graz Med. University,
Austria

**Dr. Gülbin
KONAKÇI**

Izmir Democracy
University, Turkey

More information: www.bztturanacademy.com | +90 543 671 0123

BZT TURAN
ACADEMY

BİLİM & ORGANİZASYON KURULU

SAĞLIK VE SPOR BİLİMLERİ

Dr. Jared ROBINSON
SSR Medical College,
Mauritius

**Dr. Teona
KVANTCHIANI**

Ivane Javakhishvili Tbilisi
State University, Republic
of Georgia

**Dr. Funda
ÇİTİL
ÇANBAY**

Atatürk University,
TURKEY

Elif Tuğçe ÇİTİL

Kütahya Dumlupınar
University, TURKEY

**Dr. ZULFUGAROVA
Parvin Asad**

Bakü Devlet Üniversitesi,
Biyoloji, AZERBAYCAN

**Spc. Yunus
Emre KAVAL**

Minis. of Healty, Turkey

**Dr. Safiye
YANMIŞ**

Erzincan Binali Yıldırım
University, Turkey

Dr. Özge ERTÜRK

Sakarya University, Turkey

**Gülcan
BAHÇECİOĞLU
TURAN**

Fırat University, Turkey

BZT TURAN
ACADEMY

SCIENTIFIC & ORGANIZATION COMMITTEES

HEALTH & SPORT SCIENCES

**Prof. Dr. Paul
ZÖLLNER**

Duisburg-Essen
University, GERMANY

**Prof. Dr. Indrajit
BANERJEE**

SSR Medical College,
Mauritius

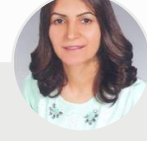
**Assoc. Prof.
Dr. Yueqi
ZHANG**

Purdue University
Northwest, China

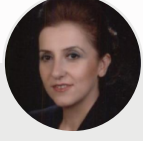
**Prof. Dr.
Nazan
AKTAŞ**

Selçuk University, Turkey

**Prof. Dr.
Papatya
KARAKURT**

Erzincan Binali Yıldırım
University, Turkey

**Assoc.
Prof. Dr.
Nuray DEMİR**

Ataturk University, Turkey.

**Assoc. Prof.
Dr. Özüm
ERKİN
GEYİKTEPE**

İzmir Democracy
University, TURKEY

**Assoc. Prof.
Dr. Aysel
KIZILKAYA
NAMLI**

Fırat University, TURKEY

**Assoc. Prof. Dr.
P. Sivasakthivelan**

Annamalai University, India

**Assoc. Prof.
Dr. Mehtap
KAVURMACI**

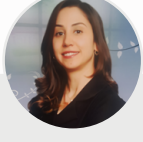
Ataturk University, Turkey

BZT TURAN
ACADEMY

SCIENTIFIC & ORGANIZATION COMMITTEES

HEALTH & SPORT SCIENCES

**Assoc. Prof. Dr.
Meryem FIRAT**

Erzincan Binali Yıldırım
University, Turkey

**Assoc
Prof. Dr. Gülenam
HAKVERDİOĞLU
YÖNT**

Tinaztepe University,
Turkey

**Dr. Genc
DEMJAHA**

Demjaha Dent, Kosovo

**Dr. Nora
DEMJAHA**

Demjaha Dent, Kosovo

**Dr. Esra
KÜRKCÜ
AKGÖNÜL**

Dokuz Eylül University,
Türkiye

**Dr. Martin
KANEV**

TUSEB, Covid-19 Center:
Specialist Biologist, Turkey

**Dr. Mario
JACKSON**

United Nations, United
Health Group, Jordan

**Dr. Rina
DEMJAHA**

Graz Med. University,
Austria

**Dr. Gülbin
KONAKÇI**

Izmir Democracy
University, Turkey

BZT TURAN
ACADEMY

SCIENTIFIC & ORGANIZATION COMMITTEES

HEALTH & SPORT SCIENCES

Dr. Jared ROBINSON

SSR Medical College,
Mauritius

**Dr. Teona
KVANTCHIANI**

Ivane Javakhishvili Tbilisi
State University, Republic
of Georgia

**Dr. Funda
ÇİTİL
ÇANBAY**

Atatürk University,
TURKEY

Elif Tuğçe ÇİTİL

Kütahya Dumlupınar
University, TURKEY

**Dr. ZULFUGAROVA
Parvin Asad**

Baku State University,
Department of Biology
AZERBAIJAN

**Spc. Yunus
Emre KAVAL**

Ministry of Health, Turkey

**Dr. Safiye
YANMIŞ**

Erzincan Binali Yıldırım
University, Turkey

**Gülcan
BAHÇECİOĞLU
TURAN**

Fırat University, Turkey

Dr. Özge ERTÜRK

Sakarya University, Turkey

More information: www.bztturanacademy.com | +90 543 671 0123

7. INTERNATIONAL ARTEMIS CONGRESS ON HEALTH AND SPORT SCIENCES CONGRESS SCHEDULE | MARCH 26-27, 2024

MEETING ID: 820 0794 4001

PASSWORD: 208584

İZMİR, TÜRKİYE

ZOOM, ONLINE

www.artemiscongress.com

artemiscongress@gmail.com

PARTICIPANT COUNTRIES:

PHILIPPINES, ROMANIA, NORTH
MACEDONIA, POLAND, NABIMIA, INDIA,
MAURITIUS, NIGERIA, UZBEKISTAN,
AZERBAIJAN, PAKISTAN, LITHUANIA, SOUTH
AFRICA, SPAIN, ALGERIA,

7th INTERNATIONAL "ARTEMIS" CONGRESS ON HEALTH AND SPORTS SCIENCES

7. Uluslararası Artemis

Sağlık ve Spor Bilimleri Kongresi

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

BIOTECMED
Estructura de Recerca Interdisciplinar
en Biotecnologia i Biomedicina

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION
ÇEVİRİMİÇİ & YÜZ-YÜZE KATILIM

MARCH 26-27, 2024 | İzmir, Türkiye
26-27 MART 2024 | İzmir, Türkiye

DAY 2 – MARCH 26, 2024 | FRIDAY
GÜN 2 – 26 MART 2024 | CUMA

CONGRESS PROGRAM

KONGRE PROGRAM

MEETING ID: 820 0794 4001
PASSWORD: 208584

PARTICIPANT COUNTRIES (15 COUNTRIES):

PHILIPPINES, ROMANIA, NORTH MACEDONIA, POLAND, NABIMIA, INDIA,
MAURITIUS, NIGERIA, UZBEKISTAN, AZERBAIJAN, PAKISTAN, LITHUANIA,
SOUTH AFRICA, SPAIN, ALGERIA,

CONTENTS

EVALUATION OF CASES ADMITTED TO FORENSIC MEDICINE POLYCLINIC DUE TO FIREARM INJURY	1
<i>Dr. Şeyda Öztuna, Uzm. Dr. Cihangir Işık,</i>	
ASRIN FELAKETİ SONRASI SAĞ KALANLARDA YAŞAM KALİTESİ, DEPRESYON VE ANKSİYETE DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: PİLOT ÇALIŞMA	12
<i>Dr. Hatice Sena ÇINARLI</i>	
PERCENTAGE DISTRIBUTION OF HISTOLOGICAL TYPES OF LUNG CANCERS IN TÜRKİYE (2010-2018)	14
<i>Dr. Sibel ACAT</i>	
<i>Asst.Prof. Ömer ACAT</i>	
PERCENTAGE DISTRIBUTION OF THE MOST COMMON CANCERS IN MEN IN TÜRKİYE (2009-2018).....	16
<i>Dr. Sibel ACAT</i>	
<i>Asst.Prof. Ömer ACAT</i>	
PERCENTAGE DISTRIBUTION OF HISTOLOGICAL TYPES OF BREAST CANCERS IN TÜRKİYE (2010-2018).....	18
<i>Dr. Sibel ACAT</i>	
<i>Asst.Prof. Ömer ACAT</i>	
BIOFILM PRODUCTION BY CLINICAL STAPHYLOCOCCUS AUREUS ISOLATES UNDER DIFFERENT ANTIBIOTICS CONCENTRATION.....	20
<i>Yousif Jahfer Khahir, Assist. Prof. Dr. Sedat Çam Dr. Rozhhalat khudhur Jarjees</i>	
TÜRKİYE'DE GOLF SPORUNUN SOSYAL HAYATA ETKİSİ.....	21
<i>Muhabbet DOYRAN</i>	
THE INVESTIGATION OF INHIBITORY EFFECTS OF VITAMIN D ON MYOCARDIAL INFARCTION...23	
<i>Aleyna ÇALIKOĞLU</i>	
<i>Doç. Dr. Ayşe GÜNEŞ BAYIR</i>	
HEMŞİRELİK VE YAPAY ZEKA	25
<i>Filiz Özel Çakır, Serdar Kula</i>	
YETİŞKİN YOĞUN BAKIM ÜNİTELERİNDE YATAN HASTALARDA POZİSYONLAMAMANIN KARDİYOVASKÜLER SİSTEME ETKİSİ.....	31
<i>Ramazan YENİ Papatya KARAKURT</i>	

GELENEKSEL SET VE KÜME SET ANTRENMAN YAPILARINA BAĞLI OLUŞAN AKTİVİTE SONRASI PERFORMANS ARTIŞININ SIÇRAMAYA ETKİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI..... 38

Abdurrahman Boyacı, Ali Berkay Tolalı, Yeliz Yol, Ezgi Ayaz, Murat Tutar, Umut Davut Başoğlu, Mehmet Kale

CAR PRICE PREDICTION USING MACHINE LEARNING TECHNIQUES.....47

Yavuz Selim Balcıoğlu, Bülent Sezen

ADVANCEMENTS IN STATE OF CHARGE PREDICTION TECHNOLOGIES: A COMPREHENSIVE LITERATURE REVIEW (2019-2023) 54

Yavuz Selim Balcıoğlu, Bülent Sezen, Ali Ulvi İşler

PANDEMİ SÜRECİNDE EBEVEYN GÖZÜNDEN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN İNCELENMESİ 62

*Faruk Salih ŞEKER
Dinçer ÖZDEMİR*

CHANGES IN THE GENES OF FRUITS AND THEIR IMPACT ON HUMAN HEALTH. 64

Mustafayeva Semaye

INVESTIGATION OF POSTURAL CONTROL, FALL RISK, FUNCTIONAL MOBILITY, MANUAL DEXTERITY AND COGNITION OF PATIENTS WITH HEMIPLEGIA 69

Harun GENÇOSMANOĞLU, Ayşe KURBAN, Hasan AKGÖL & Sevgi NAMA

GENETİK YAPININ MOTOR BECERİYE ETKİSİ76

Arş. Gör. Aylın DEMİR¹, Doç. Dr. Filiz ÖZDEMİR²

HASTANE BİLGİ SİSTEMLERİNE YÖNELİK TUTUMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ 81

Tuğba BACAKSIZOĞLU, Prof. Dr. Serdar KULA

GEBELİKTE YOGA 88

Fatoş YEŞİLKUŞ, Zeliha ÖZŞAHİN

INVESTIGATION OF HEALTH LITERACY LEVELS OF PHYSIOTHERAPISTS: A PILOT STUDY 93

Zeynep Arıkan¹, Mert Sürmelioglu², Hilal Aslan³, Rabia Tuğba Kılıç⁴

SPORTİF PERFORMANS ÜZERİNDE FİZYOLOJİK FAKTÖRLERİN ÖNEMİ: SİRTUİN ÖRNEĞİ..... 100

Sedat KAHYA, Gürkan DİKER,

EFFECT OF PSYCHOPHYSIOLOGICAL AND COGNITIVE RESPONSES ON ROUTE CHOICES DURING SIMULATED COMPETITION IN SKI ORIENTEERS..... 112

Eda Baytaş, Emine Kutlay, Yusuf Soylu

SAĞLIK YÖNETİCİLERİNİN ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE BIRAKTIKLARI DÖNÜŞÜMCÜ VE ETKİLEŞİMCİ LİDERLİK ALGILARININ, ÇALIŞANLARIN İŞ TATMİNİ ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ..... 114*Selman KIZIL Doç. Dr. Metin DİNÇER***AMBULANS İÇ DİZAYNI VE ENVANTERİNDEKİ DEĞİŞİMİN SAĞLIK ÇALIŞANLARININ MEMNUNİYETİNE, İŞ PERFORMANSINA VE İŞ GÜVENLİĞİ ALGILARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ: ADIYAMAN İLİ ÖRNEĞİ 116***Mehmet Talip TEKİN Doç. Dr. Keziban AVCI***TAY-SACHS DISEASE: EVALUATION IN TERMS OF PHYSIOTHERAPY AND REHABILITATION: CASE REPORT 130***Dilan Demirtaş Karaoba, Büşra Candiri, Burcu Talu***EXAMINING THE CONTENTS OF PES PLANUS EXERCISE VIDEOS AND EVALUATING QUALITY AND RELIABILITY..... 133***Dilan Demirtaş Karaoba, Büşra Candiri, Burcu Talu***BİPOLAR BOZUKLUK TANILI BİREYLERİN AİLE ÜYELERİNE YÖNELİK PSİKOSOSYAL MÜDAHALE PROGRAMLARI..... 134***Ramazan AYDAR**Cemile Hürrem AYHAN**Mehmet Cihad AKTAŞ***SAĞLIK PROFESYONELLERİNE YÖNELİK ŞİDDETİN KÜRESEL YAYGINLIĞI: İŞYERİNDE ŞİDDET..... 136***Papatya KARAKURT***REHABİLİTASYON SÜRECİNDE HİPPOTERAPİNİN KULLANIMI 146***İlknur Baltacı, Serap Özer***YOĞUN BAKIMDA YATAN HASTALRDA DELİRYUM VE HEMŞİRELİK BAKIMI 150***Başak Doğan ARPACI, Gülcan BAHÇECİOĞLU TURAN***CHANGES INDUCED BY COPPER TOXICITY IN THE RAT LIVER AND THE EFFECTS OF PANAX GINSENG ON THESE CHANGES..... 157***Mustafa Yıldız, Murat Boyacioglu, Merve Avcioglu, Sait Elmas***PSİKİYATRİ KLİNİKLERİNDE TERAPÖTİK ORTAM KOŞULLARININ SAĞLIKTA KALİTE STANDARTLARI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 158***Zehra KUTLUTÜRK**Esra GÖKEŞ**Mehmet Cihad AKTAŞ**Cemile Hürrem AYHAN**Derya KARADENİZ*

**AKADEMİK BAŞARI VE ANTRENÖR İLETİŞİMİNİN MÜSABAKA ÖNCESİ KAYGI ÜZERİNE ETKİSİ
AKTİF SPOR YAPAN ÖĞRENCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA..... 160***Esra KÜRKCÜ AKGÖNÜL Uğur BİLEN İlker GÜNEL Mihriay MUSA***EVALUATION OF THE EFFECT OF FLOSS BAND ON PASSIVE ANKLE RANGE OF MOTION AND
GAIT162***Emel Taşvuran Horata, Erdal Horata, Arife Nur Kanyılmaz, Halil İbrahim Solak***CREATION OF AN OPTIMAL 3D MODEL OF RABBIT TIBIA BONE BY REVERSE ENGINEERING
METHOD.....163***Özgür VERİM, M. Volkan YAPRAKÇI***FUTBOLCULARDA UYKU KALİTESİ İLE ANAEROBİK PERFORMANS ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ.....164***Barışcan ÖZTÜRK**Dr. Öğretim Üyesi Murat KOÇ***FUTBOLCULARA UYGULANAN RAMP ISINMA PROTOKOLÜNÜN SPRINT, YÖN DEĞİŞTİRME VE
SIÇRAMA PERFORMANSINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ166***Dr. Öğretim Üyesi Murat KOÇ**Barışcan ÖZTÜRK***DETERMINING DEPRESSION, ABUSE AND NEGLECT IN ELDERLY INDIVIDUALS169***Nesrin ÖZER, Derya TANRIVERDİ***SAĞLIK ÇALIŞANLARININ YAŞLI İSTİSMARI VE İHMALİNİ TANIMASI VE BİLDİRMESİNİN
ÖNÜNDEKİ ENGELLER 171***Nesrin ÖZER***MATERNAL VEJETARYEN BESLENME: ANNE VE BEBEK SAĞLINA ETKİLERİ.....181***Kadriye Elif İmre, Sümeyye Begüm Atalan***MATERNAL BESLENME VE ALERJİ RİSKİ: EPİGENETİK MEKANİZMALAR 190***Kadriye Elif İmre, Sümeyye Begüm Atalan***KADIN SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİNDE GÜÇ VE GÜÇLENDİRME.....198***Elif Kalın, Özen Kulakaç***INVESTIGATION OF NEUROPHYSIOLOGY OF PAIN KNOWLEDGE IN OCCUPATIONAL THERAPY
STUDENTS.....205***İsmail Saraçoğlu, İbrahim Yavuz Tatl***INVESTIGATION OF ATTITUDES AND BELIEFS ABOUT CHRONIC LOW BACK PAIN IN
OCCUPATIONAL STUDENTS.....211***İsmail Saraçoğlu, İbrahim Yavuz Tatl*

MULTİPLE SKLEROZ HASTALARINDA KANITA DAYALI GÜNCEL TAMAMLAYICI TEDAVİ YAKLAŞIMLARI VE HEMŞİRENİN ROLÜ	216
<i>Mohammad ABDOLI EGİZ, Gülcan BAHÇECİOĞLU TURAN</i>	
MATERNAL DİYET MODELLERİNİN ANNE SÜTÜ YAĞ PROFİLİNE ETKİSİ	222
<i>Sümeyye Begüm Atalan, Kadriye Elif İmre</i>	
MATERNAL DİYET KALİTESİ VE DOĞUM SONUÇLARI İLİŞKİSİ	228
<i>Sümeyye Begüm Atalan, Kadriye Elif İmre</i>	
3. YAŞ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEPREM SİGORTASI YAPTIRMA DAVRANIŞLARI İLE İLİŞKİLİ ETMENLER	235
<i>Ash Kılavuz, Dilek Doruk Kondakçı, Ayla Açıkgöz, Pınar Sırmatel Bücük, Sevnaz Şahin</i>	
DETERMINATION OF STATE AND TRAIT ANXIETY LEVELS OF OCCUPATIONAL THERAPY DEPARTMENT STUDENTS.....	243
<i>Emrah Afşar, Cihan Caner Aksoy</i>	
DETERMINATION OF PROFESSIONAL ANXIETY LEVELS OF OCCUPATIONAL THERAPY STUDENTS.....	247
<i>Emrah Afşar, Cihan Caner Aksoy</i>	
EMPOWERMENT IN PATIENTS RECEIVING CHEMOTHERAPY TREATMENT	254
<i>Emre AKKUŞ, Ayşe Nefise BAHÇECİK</i>	
YOĞUN BAKIM ÜNİTESİNDE TEDAVİ GÖREN HASTALARIN ALGILADIKLARI ÇEVRESEL STRESÖRLER	256
<i>Günay ŞEN, Zülfünaz ÖZER</i>	
HEMODİYALİZ UYGULANAN HASTALARDA KONFORUN ÖNEMİ	261
<i>İbrahim Talha DÜNDAR, Ayşe Nefise BAHÇECİK</i>	
PERKÜTAN ENDOSKOPIK GASTROSTOMİ TÜPÜYLE BESLENEN HASTAYA BAKIM VEREN BİREYLERİN BAKIM YÜKÜ	263
<i>Ayşe YAVAŞ, Ayşe Nefise BAHÇECİK</i>	
THE EFFECT OF PHYSICAL ACTIVITY AND EXERCISE ON COGNITIVE FUNCTION IN GERIATRIC INDIVIDUALS	265
<i>Müşerref Ebru ŞEN, Filiz ÖZDEMİR</i>	
EXPLORING THE ROLE OF TRIM59 AS A POTENTIAL BIOMARKER IN CERVICAL SQUAMOUS CELL CARCINOMA	274
<i>Feyzanur Caldiran</i>	
HİPOTİROİDİ VE GLUTENSİZ BESLENMENİN ÖNEMİ	279
<i>Dr. Öğr. Üyesi Hacer ALATAŞ</i>	

BENİGN PAROKSİSMAL POZİSYONEL VERTİGO VE D VİTAMİNİ İLİŞKİSİ.....	285
<i>Dr. Öğr. Üyesi Hacer ALATAŞ</i>	
ERKEK BASKETBOLCULARDA ANTRENMAN MONOTONLUĞU İLE HAFTALIK YÜK ARASINDA Kİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	291
<i>Adem ÇEVİK</i>	
<i>Özgür BOSTANCI</i>	
<i>Coşkun YILMAZ</i>	
ERKEK BASKETBOLCULARDA SEZON ÖNCESİ ANTRENMAN YÜK TAKİBİNİN CEVAPLARI.....	299
<i>Adem ÇEVİK</i>	
<i>Özgür BOSTANCI</i>	
<i>Coşkun YILMAZ</i>	
GERİATRİK BİREYLERDE KIRILGANLIK VE HEMŞİRELİK BAKIMI.....	307
<i>Makbule TOKUR KESGİN Sultan ÖZEL YALÇINKAYA</i>	
EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF PLAGIARISM DETECTION SOFTWARE AS AN EDUCATIONAL TOOL IN ACADEMIC WRITING INSTRUCTION	323
<i>Zohaib Hassan Sain</i>	
NAVIGATING EDUCATIONAL CHALLENGES IN PAKISTAN: UNRAVELING ISSUES AND PROPOSING REMEDIES	324
<i>Zohaib Hassan Sain</i>	
INTEGRATING HYBRID LEARNING APPROACHES FOR ENHANCED PEDAGOGY IN PAKISTANI HIGHER EDUCATION SETTINGS.....	325
<i>Zohaib Hassan Sain</i>	
MICROBIOTA MODULATION AS THERAPEUTIC APPROACH IN THE NEUROPATHIC PAIN IN DOG WITH SPINAL CORD INJURY: IMPACT OF POLENOPLASMIN	326
<i>Major Gheorghe GIURGIU, Prof. dr. Manole COJOCARU</i>	
FOOD ADDITIVES: IMPACT ON THE GUT MICROBIOME, INCREASE ANXIETY.....	327
<i>Major Gheorghe GIURGIU, Prof. dr. Manole COJOCARU</i>	
THE THERAPEUTIC EFFECTS OF DENIPLANT NUTRACEUTICALS ON THE GUT MICROBIOME IN PATIENTS WITH PSORIASIS.....	328
<i>Major Gheorghe GIURGIU, Prof dr med Manole COJOCARU</i>	
HYPERTENSION IN PREGNANCY.....	329
<i>Dr. Zanita Ismajli</i>	
ASCITES AFTER LIVER TRANSPLANTATION	331
<i>Dr. Zanita Ismajli</i>	

MENTAL HEALTH IN THE MODERN AGE: A QUALITATIVE INQUIRY INTO STIGMAS COPING MECHANISM OF BSED ENGLISH STUDENTS	333
<i>Christina Joy Cayanong, Ritchell Ann Consarba, Brawman Jay Castrodes, & Jovany Gleen L. Allawan</i>	
INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF AFLATOXIN ON HUMAN HEALTH.....	334
<i>Dr. Associate Professor Ilham Garagurbanlı; Aytac Askerova</i>	
EFFECT OF PEAR FRUIT ON THE HUMAN HEALTH	338
<i>Askerov Elmar</i>	
SCIENTIFIC ANALYSIS OF THE DISTRIBUTION RANGE OF NIGHTINGALES BASED ON BIOREGIONAL CLIMATIC CHARACTERISTICS	342
<i>Nigar Adigozelova</i>	
HOMOSIS DISEASE IN LEMON PLANT IN LANKARAN-ASTARA REGION AND ITS CONTROL METHODS	343
<i>Rzayeva Chinara; Nagiyeva Samira</i>	
EFFECT OF PLUM POX VIRUS ON THE DEVELOPMENT DYNAMICS OF FRUIT PLANTS.....	347
<i>Huseynli Zehra; Memmedova Zeyneb.</i>	
CHANGES IN THE GENES OF FRUITS AND THEIR IMPACT ON HUMAN HEALTH	348
<i>Mustafayeva Semaye</i>	
ENVIRONMENTAL AND MEDICAL IMPLICATIONS OF CHEMICAL PRESERVATIVES IN THE FRUIT CANNING PROCESS: A SCIENTIFIC REVIEW	349
<i>Dr. Associate Professor Ulviyya Mammadova</i>	
GENETIC RESOURCES ARE THE STRATEGIC BASIS FOR FOOD, ENVIRONMENTAL AND BIOLOGICAL SECURITY	355
<i>Sadigov A.N. Dr. habil,</i>	
EFFECTS OF TOXIGENIC FUNGI ON HUMAN HEALTH.....	360
<i>Musayeva Aygun</i>	
EFFECT OF HOMMOSIS DISEASE ON CHERRY PLANT.....	365
<i>Khayala Yunusova</i>	
STUDY OF THE BENIFIT OF THE LOCAL LANKARAN VARIETY TO HUMAN BODIES	370
<i>Mammadli Muhammedali; Huseynzade Ramal</i>	
KNOWLEDGE AND PRACTICES OF THE UNDERGRADUATE DEGREE NURSING STUDENTS REGARDING THE CARE OF THE PREMATURE BABIES IN INCUBATORS AT THE UNIVERSITY OF NAMIBIA (UNAM), MAIN CAMPUS.....	373
<i>Martha Malakia, Esther Kamenye, Taimi Amakali-Nauseb</i>	

BIOCHEMICAL COMPOSITION OF SOME WILD APPLE (<i>MALUS MILL.</i>) SPECIES FRUIT IN ABSHERON CONDITIONS AND THEIR MEDICINAL EFFECT	377
<i>Dr. Aynur Arabzade</i>	
KÜBİTAL TÜNEL SENDROMU.....	381
<i>ALİYEVA TELLİ</i>	
AN EMPIRICAL STUDY ON MENTAL HEALTH AND WELLNESS	383
<i>Paramjit SINGH, Dr. Harneet BILLING</i>	
MENTAL HEALTH AND COVID-19 PANDEMIC.....	384
<i>Paramjit SINGH, Dr. Harneet BILLING</i>	
HEALTH EDUCATION SYSTEM: EXAMPLE OF SENIOR SECONDARY SCHOOL	385
<i>Paramjit SINGH, Dr. Harneet BILLING</i>	
HEALTH INITIATIVES TAKEN BY INDIA.....	386
<i>Paramjit SINGH, Dr. Harneet BILLING</i>	
OVERVIEW ON THE THERAPEUTIC USE OF SUSPENDED ANIMATION	387
<i>Tiwari TARUSH</i>	
ACTIVITY BASED METHODS IN HEALTH INSTITUTIONS	388
<i>Tiny GOBEN STUNA</i>	
METHODOLOGY OF NATIONAL HEALTH ACCOUNTS.....	389
<i>Tiny GOBEN STUNA</i>	
RIGHT TIME, RIGHT DIAGNOSIS: PILLARS OF PREVENTIVE ORTHODONTICS.....	390
<i>DR. Riddhi CHAWLA</i>	
ANTI SMOKING LAWS ARE RELATED TO HEALTH IN PAKISTAN	391
<i>Ammara SALEEM and Fehmeeda IDREES</i>	
SECRET TO GREATER LIFE EXPECTANCY AMONG PEOPLE OF HUNZA.....	392
<i>Sonia DEEDAR, Fahmeeda IDREES</i>	
NİTQ VƏ DİL TERAPİYASI	394
<i>Əliyeva Ləman Vüqar qızı</i>	
MOLECULAR CHARACTERIZATION OF LAMBDA-CYHALOTHRIN DEGRADING BACTERIAL ISOLATE FROM AGRICULTURAL SOIL IN MALETE, KWARA STATE, NIGERIA	396
<i>¹Abdulsalam Z.B., ²Eniola, K.I.T. and ³Awe, S.</i>	

CHARACTERIZATION OF <i>STAPHYLOCOCCUS AUREUS</i> ISOLATED FROM CHICKEN IN SELECTED FARMS IN MORO, NIGERIA	397
<i>Muritala Issa BALE,</i>	
SURGE IN MEDICAL WASTE DUE TO ADVENT OF COVID-19 IN PAKISTAN	398
<i>Fahmeeda IDREES, Huma SALEEM, Mishal Fatima</i>	
BIOTERRORISM IN PUBLIC HEALTH: A GLOBAL THREAT AND WAY FORWARD.....	399
<i>Fahmeeda IDREES</i>	
<i>Quratulain ASGHAR</i>	
<i>Quratulain</i>	
<i>Rimsha MUNIR</i>	
HUMAN PAPILOMA VIRUS VACCINATION AND ITS STATUS IN PAKISTAN	400
<i>Fahmeeda IDREES</i>	
IMPACT OF WATER POLLUTION ON PUBLIC HEALTH: A CASE STUDY OF DISTRICT SUKKUR, SINDH PROVINCE OF PAKISTAN.....	401
<i>Bahadur Ali NAICH</i>	
HOW CAN NIGERIAN SMALL AND MEDIUM TOURISM AND HOSPITALITY ENTERPRISES (SMEs) SURVIVE IN THE COVID-19 PERIOD?	402
<i>Shuaibu Chiroma Hassan</i>	
HISTORY OF THE NURSING PROCESS	403
<i>Nima SENSANOGLU ALIYEV</i>	
THEORY AND PRACTICE RELATIONSHIP IN NURSING	404
<i>Nima SENSANOGLU ALIYEV</i>	
POLAND-IRAN RELATIONS AFTER IRANIAN ISLAMIC REVOLUTION IN 1979 ON HEALTH SECTORS	405
<i>Shahboz SHOEV</i>	
AMERICAN NURSES ASSOCIATION (ANA).....	406
<i>Taleh ABBASLI</i>	
CHARACTERISTICS OF THE NURSING PROCESS	407
<i>Abdullah Faeq ABDULLAH</i>	
WORLD HEALTH ORGANIZATION.....	408
<i>Ruziye MEMEDOVA Fadil QIZI</i>	
EUROPEAN UNION HEALTH POLICY	409
<i>Ruziye MEMEDOVA Fadil QIZI</i>	

WORLD ECONOMIC FORUM (WEF) AND HEALTH INVESTIGATION	410
<i>Ruziye MEMEDOVA Fadil QIZI</i>	
DENGUE ON THE RISE IN SOUTHERN ASIA: A SYSTEMATIC REVIEW.....	411
<i>Jared Robinson</i>	
<i>Alexandra Leclézio</i>	
A STUDY OF THE IMPACT OF BULLYING ON THE PSYCHOLOGICAL HEALTH OF CHILDREN AND ADOLESCENTS	413
<i>Dr, prof. Elnara Shaftiyeva</i>	
<i>Kamala Aghayeva</i>	
<i>Dos. Sevinc Allahyarova</i>	
<i>Dos. Aydan Samandarova</i>	
PROXIMAL FEMORAL FRACTURES, ADVANTAGES OF EARLY TREATMENT'S	429
<i>Ass Prof Dr IlberBesimi</i>	
EFFICACY OF MCKENZIE EXTENSION VERSUS CONVENTIONAL PHYSICAL THERAPY IN CHRONIC LOW BACK PAIN IN PAKISTAN AND PAKISTANI STUDENTS WHO STUDY IN LVIV.....	430
<i>Naeem Ur Rahman, Mujahid Ahmad</i>	
ASSESSMENT OF BODY MASS INDEX (BMI) OF WOMEN VISITING BETTER LIFE PRIMARY HEALTH CARE CENTRE, ONDO CITY, ONDO STATE NIGERIA FOR HEALTHCARE SERVICES.....	431
<i>Adeyemi O. Omoge; Modupe O. Oyedele; Oluwabunmi B. Erinsakin & Oladunni D. Oluwafemi</i>	
FAMILY PLANNING SERVICES UTILIZATION AMONG WOMEN VISITING BETTER LIFE PRIMARY HEALTHCARE CENTRE FOR FAMILY PLANNING SERVICES IN ONDO CITY, ONDO STATE, NIGERIA	432
<i>Adeyemi O. Omoge; Modupe O. Oyedele; Oluwabunmi B. Erinsakin & Oladunni D. Oluwafemi</i>	
FLOOD RISK PROFILE OF NIGERIA	433
<i>Adeyemi O. Omoge, Rafael C. Delgado, Pedro A. Gonzalez & Alexandre Zebro</i>	
FACTORS AFFECTING EXCLUSIVE BREASTFEEDING PRACTICES AMONG WORKING CLASS WOMEN ATTENDING ANTENATAL CLINIC IN EGBEDORE LOCAL GOVERNMENT AREA, OSUN STATE, NIGERIA.	434
<i>Abioye Ruth T., Omoge Adeyemi O., Ajao Olawumi J., Olatunji Blessing O., Olatunji Elizabeth O., Olamide Oluwatoromoleyin M., & Dada Adedapo O.</i>	
WILLINGNESS TO RECEIVE SARS-COV-2 VACCINATION AND ITS ASSOCIATED FACTORS AMONG CHSE STUDENTS IN THE UNIVERSITY OF MINDANAO.....	435
<i>WAHA A. KHALIL,</i>	
<i>FRANCIS INNO E. MORANDANTE,</i>	
<i>ROBELYN P. POYOS,</i>	
<i>ROEL NICKELSON MILLAN SOLANO</i>	

CAN WE STIGMATISE BODY SHAMING?.....	436
<i>Prof. Vijaykumar N.</i>	
ROLE OF BAXDROSTAT IN THE TREATMENT OF RESISTANT HYPERTENSION.....	437
<i>Vidushka Appadoo</i>	
THE EFFECTS OF REFRIGERATION AND STORAGE TIME ON THE CHEMICAL EXAMINATION OF URINE SAMPLES	439
<i>MARK DANIEL M. LERIO,</i>	
<i>SHIELA MAE O. BUCIO,</i>	
<i>KC RECEL E. CAPAROS,</i>	
<i>ROEL NICKELSON MILLAN SOLANO</i>	
MANAGEMENT OF STRESS PROBLEM THROUGH YOGA.....	440
<i>Pradip Kumar Mishra</i>	
<i>Dr. Kuldeep Kumar Pandey</i>	
IMPACT OF MALARIA ON SOME HAEMATOLOGICAL PARAMETERS AMONG PATIENTS ATTENDING SPECIALIST HOSPITAL GOMBE.....	441
<i>Asiya Muhammad Usman and Ismail Muhammad</i>	
INTEGRATED YOGA: CERVICAL PAIN MANAGEMENT & EMBODIED HEALTH.....	442
<i>Rohit Kumar, Jai Singh Yadav, K.H.H.V.S.S. Narasimha Murthy</i>	
CHALLENGES IN STRESS MANAGEMENT AND PERSPECTIVE OF TREATMENT THROUGH YOGA AND AYURVEDA.....	443
<i>Abhishek Maurya Prof. K.K. Pandey</i>	
STRENGTHENING THE IMMUNE SYSTEM IN THE CONTEXT OF STRESS THROUGH YOGA.....	444
<i>Mohit Kumar Vishal Jaiswal Dr. R.K. Jaiswal</i>	
COVID-19 HASTALARINDA HEMATOLOJİK PARAMETRELERDEKİ DEĞİŞİKLİKLER.....	445
<i>Aynur NEMATLİ</i>	
<i>Hokuma MAMMADOVA</i>	
ALTERNATIVE SUBSTANCES AND MILK QUALITY.....	447
<i>Nora Mimoune, Agron HAXHIMALI, Djamel Khelef</i>	
IDENTIFICATION THE ROLE OF THE PROTOZOA ENTAMOEBA HISTOLYTICA IN THE ETIOLOGY OF AMEBIASIS	448
<i>Mahmudova Parvana Akpar</i>	
PROMOTING MEANINGFUL LEARNING THROUGH THE ACQUISITION OF COMPETENCIES BY USING AN ELECTRONIC LABORATORY NOTEBOOK.....	451
<i>Dr. Ariadna Bargiela and Prof. Ruben Artero</i>	

THE STUDY OF BIOLOGICAL RHYTHMS	452
<i>Aysel Hashimova</i>	
CLASSICAL GALACTOSEMIA AND MUTATIONS AT THE GALT GENE.....	455
<i>Mahmudova Parvana</i>	
THE IMPACT OF SURYA NAMASKAR EXERCISE ON AGILITY PERFORMANCE AMONG RESIDENTIAL JUNIOR FOOTBALL PLAYERS.....	456
<i>Tim S Babu</i>	
PREVALENCE OF PARASITIC INFECTION AMONG FOOD VENDORS IN GRAVAHAN, MATINA, DAVAO CITY.....	457
<i>ROEL NICKELSON MILLAN SOLANO</i>	
<i>SHERWIN P. SOLLANO</i>	
DETECTION OF PARASITES in <i>Brotia asperata</i> AND <i>Pila scutate</i> SNAILS IN SELECTED WATER IRRIGATIONS IN MATALAM, NORTH COTABATO.....	458
<i>JOHN AMAIR D. BAGUAMAMA</i>	
<i>MARK STEPHEN D. ESCUETA</i>	
<i>KEISHA C. SALARDE</i>	
<i>ROEL NICKELSON MILLAN SOLANO</i>	

YOĞUN BAKIM ÜNİTESİNDE TEDAVİ GÖREN HASTALARIN ALGILADIKLARI ÇEVRESEL STRESÖRLER

Günay ŞEN¹, Zülfünaz ÖZER²

¹İç Hastalıkları Hemşireliği Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Hemşirelik Anabilim Dalı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, ID: 0009-0004-4163-3039

²Dr. Öğr. Üyesi, Hemşirelik Bölümü, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, ID: 0000-0002-2431-2346

Özet

Yoğun bakım üniteleri, özel tedavi yöntemlerinin uygulandığı birimler olması nedeniyle hastalar fiziksel, çevresel ve psikososyal açıdan birçok stresöre maruz kalmaktadır. YBÜ'lerdeki stresörler: Fiziksel; entübasyon tüpleri, nazogastrik sonda ve foley kataterler, ağrı, huzursuzluk, bireylerin aç ve susuz olması, mekanik ventilatör desteği, uyku sorunları, non-invaziv girişimler, solunum sıkıntısı, aspirasyon vb'dir. Fizyolojik; immobilizasyon, kısıtlılık, sık muayene, iletişimde bozulma, bağımlılık, aile bireylerinin ya da yakınlarından uzak kalma, baygınlık, bunalma hissidir. Çevresel; rahat olmayan hasta yatakları, fiziksel çevrenin uygun sıcaklıkta olmaması, sürekli ışık ve gürültü, mahremiyetin olmaması, rahatız edici kokular gibi stresörlerdir. Tüm bu stresörler hastalarda fiziksel ve duygusal uyum güçlükleri, anksiyete, depresyon, oryantasyon bozukluğu, deliryum gibi çeşitli psikolojik semptomların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu stresörler, hastaların yoğun bakım ile ilgili olumsuz deneyimler yaşamalarına neden olmaktadır.

Hastaların yaşadığı stres ve buna bağlı oluşan rahatsızlıklar bireyin sağlığı üzerinde olumsuz etki göstermekte, iyileşme sürecini uzatmakta ve hastanede kalış süresini artırmaktadır. Hastaların yoğun bakım ünitesinde buldukları süre boyunca karşılaştıkları olumsuz deneyimlerin; taburcu olduktan sonra, anksiyete, depresyon, öfke, güçsüzlük, spiritüel sıkıntı, uyku yoksunluğu ve strese neden olduğu ve bu durumun yaşamlarını olumsuz etkilediği bildirilmektedir. Hastaların kritik dönemlerinde sürdürülen bakımın ve rehabilitasyonda sürecinde korku, anksiyete, depresyon ve olumsuz sağlık davranışlarına neden olabilecek stresörlerin ve etkileme düzeylerinin belirlenmesi, bakım gereksinimlerinin değerlendirilmesinde oldukça önemlidir. Yoğun bakımda tedavi gören hasta için stres yaratan çevresel faktörlerin hemşire tarafından bilinmesi ve uygun önlemlerin alınması hastanın iyileşme sürecini olumlu yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yoğun Bakım, Çevresel Stresörler, Hasta, Hemşire,

Environmental Stressors Perceived by Patients Treated in Intensive Care Unit

Abstract

Since intensive care units are units where special treatment methods are applied, patients are exposed to many physical, environmental and psychosocial stressors. Stressors in ICUs are as follows: Physical stressors; intubation tubes, nasogastric catheters and foley catheters, pain, restlessness, individuals' being hungry and dehydrated, mechanical ventilator support, sleep problems, non-invasive interventions, respiratory distress, aspiration, etc. Physiological stressors; immobilisation, limitation, frequent examinations, impaired communication, dependency, being away from family members or relatives, fainting, feeling overwhelmed. Environmental stressors; uncomfortable patient beds, unfavourable temperature of the physical environment, constant light and noise, lack of privacy, unpleasant odours. All these stressors cause various psychological symptoms in patients such as physical and emotional adaptation difficulties, anxiety, depression, disorientation and delirium. These stressors cause patients to have negative experiences related to intensive care.

The stress experienced by patients and related disorders have a negative impact on the health of the individual, prolong the healing process and increase the duration of hospitalisation. It is reported that the negative experiences of patients during their stay in the intensive care unit cause anxiety, depression, anger, powerlessness, spiritual distress, sleep deprivation and stress after discharge, and this situation affects their lives negatively. Determining the stressors that may cause fear, anxiety, depression and negative health behaviours and their levels of influence in the process of care and rehabilitation in critical periods of patients is very important in the evaluation of care needs. Nurses' knowledge of the environmental factors that cause stress for patients receiving treatment in intensive care and taking appropriate measures affect the recovery process of patients positively.

Key Words: Intensive Care, Environmental Stressors, Patient, Nurse

GİRİŞ

Yoğun Bakım; bir ya da daha fazla organ veya organ sistemlerinde oluşan, ciddi işlev bozuklukları veya yetmezliklerinin ve altta yatan nedenlerin izlem, tanı ve tedavisi ile bu işlevlerin sürdürülmesi için uygulanan yöntemlerin tümüdür. Yoğun bakım üniteleri (YBÜ) ise, bir ya da daha fazla organ veya sistemlerde ciddi işlev bozukluğu nedeniyle yoğun bakım gereksinimi olan hastaların iyileştirilmesini amaçlayan, yerleşim biçimi ve hasta bakımı açısından ayrıcalık taşıyan, ileri teknolojiye sahip cihazlarla donatılmış, 24 saat yaşamsal göstergelerin gözlemi ve hasta tedavisinin yapıldığı klinikler olarak tanımlanmıştır (Yoğun Bakım Ünitelerinin Standartları Genelgesi, 2008).

Yoğun bakım üniteleri hem akut, hem de kronik hastalıkların seyrinde görülen ve hayatı tehdit eden organ yetmezliklerinin izlenmesi ve tedavisi için geliştirilmiş, sıkı takip ve anında müdahale için hemşire başına düşen hasta sayısının az olduğu, ileri teknolojik özelliklerin kullanıldığı özel tedavi üniteleridir. Hemşirelik hizmetleri hastayı fiziksel, psikolojik ve sosyal yönleriyle birlikte bir bütün olarak ele almaktadır. Bu nedenle YBÜ'lerde hastaların bakımları fizyolojik, psikolojik ve sosyal gereksinimleri göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. (Şahin ve Kökçar,2018).

Yoğun bakım üniteleri, özel tedavi yöntemlerinin uygulandığı birimler olması nedeniyle hastalar fiziksel, çevresel ve psikososyal açıdan birçok stresöre maruz kalmaktadır (Karadeniz ve Kanan, 2019). YBÜ'lerdeki stresörler: Fiziksel; entübasyon tüpleri, nazogastrik sonda ve foley kataterler, ağrı, huzursuzluk, bireylerin aç ve susuz olması, mekanik ventilatör desteği, uyku sorunları, non-invaziv

girişimler, solunum sıkıntısı, aspirasyon vb'dir. Fizyolojik; immobilizasyon, kısıtlılık, sık muayene, iletişimde bozulma, bağımlılık, aile bireylerinin ya da yakınlarından uzak kalma, baygınlık, bunalma hissidir. Çevresel; rahat olmayan hasta yatakları, fiziksel çevrenin uygun sıcaklıkta olmaması, sürekli ışık ve gürültü, mahremiyetin olmaması, rahatı edici kokular gibi stresörlerdir (Şahin ve Kökçar, 2018). Tüm bu stresörler hastalarda fiziksel ve duygusal uyum güçlükleri, anksiyete, depresyon, oryantasyon bozukluğu, deliryum gibi çeşitli psikolojik semptomların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Karadeniz ve Kanan, 2019). Bu stresörler, hastaların yoğun bakım ile ilgili olumsuz deneyimler yaşamasına neden olmaktadır (Adsay ve Dedeli, 2015).

Hastaların yaşadığı stres ve buna bağlı oluşan rahatsızlıklar bireyin sağlığı üzerinde olumsuz etki göstermekte, iyileşme sürecini uzatmakta ve hastanede kalış süresini artırmaktadır. Hastaların YBÜ'de buldukları süre boyunca karşılaştıkları olumsuz deneyimlerin; taburcu olduktan sonra, anksiyete, depresyon, öfke, güçsüzlük, spiritüel sıkıntı, uyku yoksunluğu ve strese neden olduğu ve bu durumun yaşamlarını olumsuz etkilediği bildirilmektedir (Karahana ve ark., 2020). Yoğun bakım ünitesinden transferi yapılan hastalar korku, anksiyete, ağrı ya da rahatsızlık hissi, uykusuzluk ve bilişsel bozukluk gibi çoğunlukla olumsuz deneyimler yaşarken; az da olsa güvenli bir çevrede bulunma ve hemşirelerin verdiği güven duygusu gibi olumlu yoğun bakım deneyimlerine de ifade edebilmektedir (Tel ve Tel, 2009; Özşaker ve ark., 2013; Uslu ve Korkmaz, 2015). YBÜ'de kalmış olan hastaların daha sonraki dönemlerde; normal yaşamlarına dönebilme, günlük rutinlerini yapabilme ve yoğun bakım ortamıyla ilgili olumsuz deneyimleri geride bırakabilme ve olumsuz deneyimlerin etkisinden kurtulabilmeyi çabuk başaramadıkları bildirilmektedir (Terzi ve Kaya, 2011).

Bireyi stres ve sorumluluklardan uzaklaştırarak rahatlatan, ruhsal ve fiziksel açıdan yeniden enerji depolanmasını sağlayan süreçlerden biri; temel yaşam gereksinimlerinden biri olan uykudur. Fiziki ortamı, kullanılan teknik donanımı ve işleyiş biçimi nedeniyle diğer ünitelerden farklılık gösteren yoğun bakım ünitelerinde sık görülen uyku bozuklukları hasta morbitidesinin artmasına yol açan önemli sorunlar arasında yer almaktadır (Kurt ve Enç, 2013). Uyku kalitesinin düşük olması yoğun bakım sonrası hastalarda en sık görülen sorunlardan biridir. Hastanede yatan hastalarda genellikle uyku kalitesinde bozulma, uykuya dalmada zorluk, uyku bölünmeleri ve toplam uyku süresinde azalma görülmektedir (Uslu ve Korkmaz, 2015). Ayrıca, YBÜ hastalarının uyku döngüsünün bozulması bağışıklık sistemini etkileyebilmekte, enfeksiyonlara karşı direncini azaltabilmekte ve yara iyileşmesinde gecikmeye neden olabilmektedir (Çam ve Şahin, 2018).

Yoğun bakım ünitesindeki, invaziv prosedürlerin varlığı, mahremiyetin eksikliği, ailenin ayrılması, hareketsizlik, ağrı, sıklıkla mekanik ventilasyon ihtiyacı, sürekli gürültü, kötü yönelim işaretleri, sık uyku kesintileri ve tanıdık olmayan kişilerin varlığı hastaları olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, YBÜ hastalarının uyku döngüsünün bozulması bağışıklık sistemini etkileyebilmekte, enfeksiyonlara karşı direncini azaltabilmekte ve yara iyileşmesinde gecikmeye neden olabilmektedir. Hastanın bireysel özellikleri, YBÜ'de yatmak gibi zor deneyimleri strese sebep olabilmektedir (Çam ve Şahin, 2018).

Karadeniz ve Kanan'nın (2019) yaptıkları çalışmaya göre; ağrı, su içememe, aile ve arkadaşlarını günde birkaç dakika görmek, mahremiyetin olmaması, tüplere bağlanmış olmak, eşini özlemek, serum setleri nedeniyle el ve kollarının hareketinin önlenmesi, girişimlerin zamanını bilememek gibi durumlar stresörler olarak saptanmıştır (Karadeniz ve Kanan, 2019). Dönmez ve arkadaşlarının (2020) "Yoğun Bakım Ünitesindeki Çevresel Stresörlerin Hastalar Tarafından Algılanması" başlıklı çalışmada, YBÜ'de çevresel stresörleri eğitim durumu, daha önce entübe olma deneyimi ve YBÜ'de kalma süresinin olumsuz etkilediği bildirilmiştir (Dönmez ve ark., 2020). Şahin ve Kökçar'ın (2018) "Bir Stresör Olarak Yoğun Bakım" başlıklı çalışmalarında; hastaların en fazla algıladıkları stresörün ağrı olduğu bulunmuştur (Şahin ve Kökçar, 2018). Yüksel ve Özbal (2020) yaptıkları çalışmada, hastalar birinci basamak yoğun bakım ünitelerinde kendilerini olumsuz etkileyen çevresel stresörleri

maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Hastaları en fazla etkileyen ilk beş stresörün ise; ağrının olması, ışıkların sürekli açık kalması, diğer hastaların ağlama/inlemelerinin duyulması, tüplere bağlanmış olmaları, burunda ve ağızda tüplerin olması şeklinde saptanmıştır (Yüksel ve Özbal, 2020). Krampon ve arkadaşların (2012) yaptıkları sistematik derlemede, 137 adet yoğun bakım stres faktörü belirlenmiş ve dört ana gruba ayrılmıştır. Birinci grup “Fiziksel, tedavi ve hastalıkla ilgili stresörler” başlığında en yüksek stres faktörü; acı içinde olmak, ikinci grup “Ruh sağlığı stresörleri” başlığında en yüksek stres faktörü; ölüm korkusu, üçüncü grup “İletişim stresörleri” başlığında en yüksek stres faktörü; konuşamamak, dördüncü grup “Çevresel stresörler” başlığında en yüksek stres faktörü; diğer hastaların feryatlarını duymak olarak tespit edilmiştir (Krampon ve ark., 2021).

SONUÇ

Hastaların kritik dönemlerinde sürdürülen bakımın ve rehabilitasyon sürecinde korku, anksiyete, depresyon ve olumsuz sağlık davranışlarına neden olabilecek stresörlerin ve etkileme düzeylerinin belirlenmesi, bakım gereksinimlerinin değerlendirilmesinde oldukça önemlidir. Hasta için stres yaratan çevresel faktörlerin hemşire tarafından bilinmesi ve uygun önlemlerin alınması hastanın iyileşme sürecini olumlu yönde etkilemektedir (Çınar ve ark., 2011; Dönmez ve ark., 2020; Gerguş, 2020). Hastaların yoğun bakımda kaldıkları süre içinde yaşadıkları bu olumsuz deneyimleri azaltmada hemşirelere önemli görevler düşmektedir. Hemşirelerin, hasta ile olumlu iletişim kurma ve empati yapma, hastayı fiziksel ve manevi açıdan ele alma, ağrıyı değerlendirme ve tedavisini sağlama, gerekli çevresel düzenlemeleri yaparak uyku ve dinlenmeyi sağlama gibi pek çok konuda bilgi ve beceriye sahip olması beklenmektedir. Hemşirelerin hastaya bu doğrultuda bütüncül ve kaliteli bakım sunabilmesi için öncelikle bakım verdiği hastalarının yaşadıkları olumsuz deneyimleri ve bu deneyimlere neden olan faktörleri belirlemesi ve hastaların bakım gereksinimlerini bu doğrultuda karşılaması gerekmektedir (Sarigül ve Kavurmacı, 2022).

KAYNAKÇA

- Adsay, E., Dedeli, Ö. (2015). Yoğun bakım ünitesinden taburcu olan hastaların yoğun bakım deneyimlerinin değerlendirilmesi. *Yoğun bakım dergisi*, 6(3), 90-7.
- Çam, R., Şahin, B. (2018). Yoğun Bakım Ünitelerinde Yatan Hastaların Deneyimleri ve Anksiyete-Depresyon Durumları. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 1(1), 10-14.
- Çınar, S., Aslan, F., Kurtoğlu, T. (2011). Yoğun bakım ünitesi çevresel stresörler ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 15(2), 61-66.
- Dönmez, Y.C., Korkmaz, F.D., Geçit, S. (2020). Yoğun bakım ünitesindeki çevresel stresörlerin hastalar tarafından algılanması. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 12(2), 190-7.
- Gerkuş, Ş. (2020). Yoğun bakım ünitelerinde yatan hastaların algıladıkları çevresel stresörlerin kaygı düzeyi üzerine etkisinin incelenmesi (*Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*).
- Karadeniz, F.T., Kanan, N. (2019). Reanimasyon Yoğun Bakım Ünitesinde Yatan Hastaların Çevresel Stresörlerden Etkilenme Durumları. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 23(1), 1-8.
- Karahan, E., Akın, N., Çelik, S. (2020). Yoğun bakımda yatan hastaların deneyimleri ve aile gereksinimlerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 140-149.
- Karlsson, V., Bergbom, I., Forsberg, A. (2012). The lived experiences of adult intensive care patients who were conscious during mechanical ventilation: a phenomenological-hermeneutic study. *Intensive Crit Care Nurs*, 28(1): 6-15.
- Kurt, S., Enç, N. (2013). Yoğun bakım hastalarında uyku sorunları ve hemşirelik bakımı. *Turkish Journal of Cardiovascular Nursing*, 4, 1-8.

- Özbal, E. (2020). *Kritik hastaların algıladıkları çevresel stresörlerin yoğun bakım ünitesi deneyimlerine etkisi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Özşaker, E., Alcan, A.O., Korkmaz, F.D. (2013). Yaşlı Hastaların Yoğun Bakım Deneyimlerinin İncelenmesi. *Turkish Journal of Geriatrics/Türk Geriatri Dergisi*, 16(4).
- Sarıgül, E., Kavurmacı, M. (2022). Koroner Yoğun Bakımda Hasta Deneyimleri ve Etkileyen Faktörlerin Saptanması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 212-219.
- Şahin, M., Köçkar, Ç. (2018). Bir stresör olarak yoğun bakım. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(4), 207-214.
- Tel, H., Tel, H. (2009). Transfer anksiyetesi; yoğun bakım hastası ve ailesinin ortak duygusal deneyimi. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 13(1): 24-9.
- Terzi, B., Kaya, N. (2011). Yoğun bakım ünitesinden taburcu olan bireylerin yoğun bakım deneyimleri. *Türkiye Klinikleri J Anest Reanim*, 9(1): 34-45
- Uslu, Y., Korkmaz, F.D. (2015). Yoğun bakım hastalarında uyku: hemşirelik bakımı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12(3), 156-161.
- Yoğun Bakım Ünitelerinin Standartları Genelgesi (2008). <https://www.saglik.gov.tr/TR,10979/yogun-bakim-uniterinin-standartlari-genelgesi-200853.html>, (Erişim tarihi:19.12.2022).